

هدف کلی: آشنایی با بحران های معرفتی و معنوی

اهداف جزئی: بحران های معرفتی و علمی (افول روشنگری و شکل گیری جریان های پست مدرن - ناسازگاری ابعاد معرفتی جهان غرب با نیازهای اقتصادی و سیاسی) بحران معنویت .

مفاهیم اساسی: چالش مستمر (فقر و غنا) - چالش اقتصادی - سیاسی - نظامی - معرفتی - معنوی - اخلاقی - عاطفی - چالش درون فرهنگی - چالش های مربوط به لایه های سطحی فرهنگ - چالش های مربوط به لایه های عمیق فرهنگ - معتبر ترین راه شناخت جهان در دوره قرون وسطی - (کتاب مقدس و شهود) - روش شناخت در دوره رنسانس (عقل و تجربه) - روش شناخت علمی قرن نوزده و بیستم (حس و تجربه) - روش شناخت جامعه شناسان قرن نوزدهم (حس و تجربه) - معرفت های غیر تجربی - علم مدرن - فلسفه روشنگری - افول روشنگری - جریان های پست مدرن - دانشمندان پسا مدرن - اندیشه های پسامدرن - عرفان های رنگارنگ - افول سکولاریسم یا پسا سکولاریسم - حقایق قدسی و ماورائی طبیعی - آرمان های انقلاب فرانسه - پوچ گرایی - سنت های قدسی و دینی - معنویت های کاذب یا دروغین .

معانی لغات درس:

لغت	معنی	لغت	معنی	لغت	معنی
بروز	ظهور	مهار	کنترل	شالوده	پایه - اساس
برون رفت	خارج شد	بسنده	اکتفا	استدلال	دلایل
القا	بازگو	افول	سقوط	مخدوش	خدشه دار شده
منزله	مانند	پسامدرن	فرا نوگرایی	فراسوی	آن سوی
ظرفیت	گنجایش	فرتوت	پیر و سالخورده	حوزه	حیطه - قلمرو
عرصه	صحنه - میدان	قلمرو	طرف - سمت - سو	حقایق قدسی	حقایق دینی
ماوراء طبیعی	عالم غیر مادی	غفلت	فراموشی	پوچ گرایی	بی هدفی
گریز	فرار	مرعوب	وحشت زده	خرافه پرستی	اعتقاد به خرافات
عرفان های شرقی و سرخ پوستی *					

* **عرفان های شرقی و سرخ پوستی:** طبیعت گرا تمایل به سحر و جادو و پرستش طبیعت و اجداد ، مردگان ، اشیاء و موجودات بی جان.

مقدمه صفحه ۹۸

● یکی از چالش های پایدار و مستمر غرب **چالش فقر و غنا** است .

● **ترتیب چالش ها در غرب:** اقتصادی (بحران اقتصادی و زیست محیطی و جزء لایه سطحی ، نمادها) - نظامی و سیاسی (بحران جنگ ها و تقابل ها و جزء لایه های سطحی ، هنجارها) اجتماعی (چالش فقر و غنا جزء لایه های عمیق، ارزش ها) - معرفتی (پست مدرن جزء لایه های عمیق ، عقاید و باورها) - معنوی (افول سکولاریسم جزء لایه های عمیق ، عقاید و باورها) - اخلاقی و عاطفی (اخلاق گریزی جزء لایه های عمیق ، ارزش ها)

● **علت چالش ها در غرب:** چالش هایی که غرب با آن مواجه است در برخورد با فرهنگهای دیگر به وجود نیامده بلکه از درون فرهنگ غرب برخاسته است پس علل چالش ها در غرب **درونی** است نه بیرونی . پس غرب نمی تواند چالش های خود را به

دیگران و دیگر فرهنگها نسبت دهد. اگر آثار چالش ها در غرب به دیگر کشورها سرایت کند آنها نمی توانند برای حل آن همان راهی روند که غرب می رود و یا برای حل آن نمی توانند از غرب کمک بگیرند. چرا که این مانند کوری می ماند که بخواهد برای نیفتادن به چاه از کور دیگر کمک بگیرد چه بسا هر دو به چاه می افتند.

● برخی چالش ها مربوط به **لایه های سطحی** و برخی مربوط به **لایه عمیق فرهنگ** است

● **عمیق ترین لایه فرهنگ غرب**: سکولاریسم، اومانیزم و روشنگری است که روح و شالوده فرهنگ غرب تلقی می شود و تمامی چالش های غرب از همین لایه های عمیق تاثیر می پذیرد و **بحران معرفتی و علمی** از لایه عمیق فرهنگ غرب تاثیر می پذیرد.

بحران معرفتی صفحه ۹۹ تا ۱۰۰

● ابزار شناخت در غرب در **طی قرون وسطی** شهود و آباء کلسیا (**وحی و شهود**) و **کتاب مقدس** (انجیل) بود.

● **در دوره رنسانس**: عقل و تجربه و انکار وحی و شهود بود. **در قرن ۱۹**: عقل و وحی نفی شد و ابزار روش **حس و تجربه** شد.

● به اعتقاد جامعه شناسان در این قرن **وحی و شهود** از پندارهای دوره کودکی است و شناخت محدود به **حس و تجربه** است و دیگر دانش و آگاهی ها (وحی و شهود و عقل) **غیرعلمی** است و دارای اعتبار نیست. حتی این اندیشه را به نخبگان جوامع غیر غربی نیز انتقال و تبلیغ کردند. و تنها راه پیشرفت و توسعه فرهنگی آنها را در این دانستند که باید از غرب الگو بگیرند. (**دیدگاه طولی**).

● اما **در نیمه اول قرن بیست** با روشن شدن محدودیت های علم تجربی این علم (علم تجربی) دست از داوری ارزشی برداشت و تنها به **توصیف پدیده های طبیعی** پرداخت.

● **در نیمه دوم قرن بیستم** معلوم شد که مبانی علوم تجربی غربی دارای **مبانی غیر تجربی** است در این صورت علوم تجربی غرب زیر سوال رفت. زیر سوال رفتن علوم تجربی مدرن غرب یعنی زیر سوال رفتن **هویت معرفت شناختی فرهنگ غرب** یا زیر سوال رفتن **لایه های عمیق فرهنگ غرب** یا همان فلسفه روشنگری غرب.

بحران علمی و معرفتی در دو بعد ظاهر شد:

● ۱- **افول روشنگری و شکل گیری جریان پست مدرن**: روشنگری در قرن ۱۹ در غرب مبتنی بر **حس و تجربه** بود و روش های غیر تجربی (عقل و وحی) **غیر علمی** محسوب می شد. اما در **نیمه دوم قرن بیست** معلوم شد که علم تجربی دارای **مبانی غیر تجربی** هم است. در این دوره بود که روشنگری غرب مورد تردید قرار گرفت در نتیجه استقلال معرفتی و تجربی خود را از دست داد چون باید از مبانی علوم غیر تجربی نیز کمک می گرفت. تردید از اصل روشنگری مدرن غرب یعنی **تردید** نسبت به هویت معرفت شناختی فرهنگ غرب.

● دانشمندانی که از اصل روشنگری مدرن غرب تردید کردند **دانشمندان پسامدرن** می گویند (یعنی از جهان مدرن که علم را محدود به علم تجربی می دانستند عبور کردند و به دوره ای که **عقل و وحی** را به رسمیت می شناسند راه یافتند). به عبارتی از دوره **مدرن** عبور کردند و به دوره **پسامدرن** رسیدند. در این دوره از وضع موجود انتقاد می کنند و برای رفتن به وضع مطلوب راه حل هایی را ارائه می دهند.

● ۲- **ناسازگاری ابعاد معرفتی جهان غرب با نیازهای اقتصادی و سیاسی آن**: متفکران پسا مدرن زمانی نسبت به اصول و مبانی فرهنگ خود تردید کردند که **سیاست و اقتصاد غرب جهانی** شده بود و نیازمند علمی بود (علم غیر تجربی) که حضور جهانی

خود را توجیه کند اما متفکران پسامدرن این ظرفیت علمی را نداشتند . بنابراین غربی که از نظر علمی و معرفتی دچار بحران است چگونه می تواند حضور جهانی خود را از نظر **سیاست و اقتصاد** توجیه کند . در این صورت است که می توان گفت بین بعد علمی و معرفتی و بعد سیاسی و اقتصادی ناسازگاری وجود دارد . این ناسازگاری را می توان به **حیوان فرتوتی** (ناتوان) تشبیه کرد که با وجود اینکه حثه بزرگی دارد اما زمین گیر و آسیب پذیر است . یعنی غرب با وجود اینکه از لحاظ اقتصادی و سیاسی قوی است اما چون به لحاظ علمی و معرفتی ضعیف است بسیار آسیب پذیر و دچار بحران شده است .

بحران معنویت صفحه ۱۰۰ تا ۱۰۲

- در فرهنگ غرب گرایش به دین و معنویت از سر گرفته شده است و حتی برای پاسخ دادن به نیاز فطری آدمی به معنویت ، **دین های جدید و عرفان های رنگارنگ** همانند قارچ از زمین روییده اند و عده ای از آنها پیروی می کنند .
- در فرهنگ مدرن غرب **سکولاریسم** به طور آشکار نمایان شد و **رفتارهای دینی** در صورتی مطرح شد که برای آن **توجیه دنیوی** داشتند .
- سکولاریسم به ترتیب بر حوزه های : هنر ، اقتصاد ، سیاست و علم ظاهر شد و فرهنگ تخصصی هر کدام از این حوزه ها **سکولار** و دنیوی شد اما **فرهنگ عمومی** در حوزه های زندگی **شخصی و خصوصی** افراد هم چنان **دینی** باقی ماند .
- برخی از جامعه شناسان **در قرن بیستم** در نظرات خود بیان کردند که دین از عرصه فرهنگ عمومی برداشته می شود اما **طی قرن بیستم** نه تنها دین از فرهنگ عمومی خارج نشد بلکه در سالهای **پایانی** قرن **بیست** دین به سطوح زندگی **شخصی و فردی** انسان ها در غرب بازگشت که برخی از متفکران این موج که نشانه **بحران معنویت** در غرب است را **پساسکولاریسم** یا **افول سکولاریسم** می گویند .
- **مهم ترین علت تداوم باورهای دینی و معنوی در زندگی انسان** : چون انسان ها علاوه بر داشتن نیازهای جسمی و دنیوی دارای نیازهای **فطری ، روحی و معنوی** هستند که فرهنگ آنها باید بتواند نیازهای **معنوی و قدسی** و ماوراء طبیعی آنها را پاسخ دهد . همانطور که بی توجهی به ابعاد دنیوی و پرداختن به امور معنوی مشکلاتی را فراهم می کند پرداختن به امور دنیوی و بی توجهی به امور معنوی هم بحران هایی را برای جامعه و افراد فراهم می سازد .
- غرب با **انکار حقایق قدسی** به **آرمان های انقلاب فرانسه** دست نیافت و با اصالت بخشیدن به **انسان دنیوی** و این **جهان دچار پوچی و بی هدفی** ، یاس و ناامیدی و مرگ آرمان ها و امیدها شد . « **پوچ گرایی** »

پیامدهای گریز و رویگردانی از سکولاریسم در غرب :

- ۱- برخی از نخبگان جهان غرب به دنبال سنت های قدسی و دینی هستند .
- ۲- مهاجران ساکن کشورهای غربی که مرعوب فرهنگ مدرن غرب شدند به دنبال بازگشت به هویت دینی خود هستند .
- ۳- رونق یافتن معنویت های کاذب و دروغین در غرب مثل : شیطان پرستی - خرافه پرستی - عرفان های شرقی (مرتاض های هندی) و...

..... صفحه ۱۰۲

گفتگو کنید

اجلاس هزاره ادیان در آستانه ی قرن بیست و یکم در نیویورک برگزار شد و در آن ، اندیشمندانی از ادیان گوناگون جهان ، گرد هم آمدند تا نقش دین را در استقرار صلح جهان بررسی کنند . به نظر شما چرا نشست های مشابه این اجلاس طی قرن بیستم

برگزار نشد؟ در این باره گفتگو کنید .

جواب :

در قرن بیستم تصور این بود که دین از زندگی انسان برداشته خواهد شد و غرب هیچ نقشی در دین نخواهد داشت . اما تحولات قرن بیست نشان داد که فقدان دین صدمات جبران ناپذیری به ابعاد اجتماعی و فردی زندگی انسان وارد خواهد کرد لذا توجه مجدد به دین در سازمان ملل مورد تاکید قرار گرفت.

با هم تکمیل کنید

..... صفحه ۱۰۲

پیامدها	بحران های عمیق فرهنگ غرب
۱-افول روشنگری و شکل گیری جریان های پست مدرن ۲-ناسازگاری بین ابعاد معرفتی با نیازهای اقتصادی و سیاسی	بحران معرفتی
پساسکولاریسم یا افول سکولاریسم با پیامدهای : ۱-برخی نخبگان جهان غرب در جستجوی سنت های قدسی و دینی هستند . ۲-مهاجران ساکن کشورهای غربی که مرعوب فرهنگ مدرن غرب شده بودند به سوی هویت دینی خود هستند . ۳-رونق یافتن معنویت های کاذب و دروغین در غرب	بحران معنویت